

לא מסרוהו לכל, אלא היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה בלבד.

והצנועים שבכהונה היו מבליעים אותו בשעת ברכת הכהנים במקדש, בתוך נעימת אחיהם הכהנים.

בזמן ששאר הכהנים היו מושכים את קולם בנעימה בהזכירם שם בן ד' אותיות, היו הצנועים ממהרים להבליע שם בן י"ב אותיות, כדי שיכסה קול הנעימה את קולם, ולא ישמע לרבים.

[שם זה לא נתפרש לנו, וכן לא נתפרש לנו שם בן מ"ב אותיות המוזכר להלן].

תניא: אמר רבי טרפון: פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן, לברך ברכת כהנים, והטיתי אזני אצל כהן גדול, ושמעתי שהבליע שם בן י"ב אותיות בנעימת אחיו הכהנים! שאף רבי טרפון היה כהן, ועלה לדוכן יחד עם דודו הכהן.

אמר רב יהודה אמר רב: שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוסרין אותו, אלא למי שצנוע ועניו, ועומד בחצי ימיו [שכבר הגיע לחצי שנותיו, דהיינו ל"ה שנים], ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו לנטור איבה לחבירו. שאם לא כן, חיישינן שמא ישתמש בו להנקם באחרים.

וכל היודעו לשם זה, והזהיר בו, והמשמר בו בטהרה — אהוב למעלה ונחמד למטה; ואימתו מוטלת על חבריו; ונחל שני עולמים, העולם הזה והעולם הבא.

אמר שמואל משמיה דסבא: כל משפחה שבבבל בחזקת כשרה עומדת, עד שתבדקנה, ויודע לך במה נפסלה, וכדקיימא לך שלא עלה עזרא מבבל, עד שעשאה סולת נקיה.

שאר ארצות — כל המשפחות שבהן, בחזקת פסול הן עומדות, עד שיודע לך במה נכשרה. שאין מכשירים אותן להנשא בלא בדיקה.

ארץ ישראל — כל המוחזק בה לפסול, הרי הוא פסול; וכל המוחזק בה לכשר, הרי הוא כשר.

ותמהינן: הא גופא, דברי שמואל, קשיא מיניה וביה.

כי מצד אחד אמרת "מוחזק לפסול, פסול". ומשמע מזה, הא סתמא, כל שאינו ידוע עליו אם הוא כשר או פסול, הרי הוא בחזקת כשר.

והדר תני, "מוחזק לכשר, כשר". ומשמע מזה, הא סתמא, שאינו מוחזק לא לכאן ולא לכאן, הרי הוא פסול. ותרתי דסתרי הן.

אמר רב הונא בר תחליפא, תירץ משמיה דרב: לא קשיא. כאן — שבסתמא פסול — עא-ב הוא לענין להשיאו אשה, שאין מתירים לסתם משפחה בארץ ישראל לבוא בקהל בלא בדיקה.

וכאן — שבסתמא כשר — הוא לענין

אילימא משום דתנן: עשרה יוחסין עלו מבבל, כהני לזוי ישראלי, חללי גירי חרורי, וסבור אתה שכל הפסולים האמורים, כולם עלו לארץ ישראל, ולא נשאר מהם כלל בבבל?!

לא כן הוא. שהרי אטו, וכי כהני לזוי וישראלי המוזכרים במשנה, כולחו סליקו [כולם עלו] מבבל?! הלא ודאי נשארו מהכשרים בבבל, ולא עלו כולם.

וכי חיכו דאישתיור מהני, הכשרים, אישתויור נמי מהני הפסולים, ואם כן, אין בכל יותר מיוחסת מארץ ישראל.

אישתמיטתיה [נעלם] מרבי יוחנן הא דאמר רבי אלעזר: לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כפולת נקיה, ועלה, שהעלה ממנה את כל הפסולים.

עולא איקלע לפומבדיתא לבי רב יהודה. חזייה [ראה] לרב יצחק בריה דרב יהודה, דגדל ולא נסיב [התבגר ולא נשא אשה].

אמר ליה עולא לרב יהודה: מאי טעמא לא קא מנסיב ליה מר איתתא לבריה [למה אינך משיא אשה לבנך]?!

אמר ליה רב יהודה: וכי מי ידענא מהיכא אנסיב?! איני יודע איזו אשה היא מיוחסת וראויה להשיא לבני. (49)

אמר ליה: אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן?! וכי על עצמנו אני יודעים מה מקורנו?!

דלמא אנו מזרע הנך נכרים שאנסו את בנות

להוציא אשה מידו. כי אחר שכבר נשא אשה, אין אומרים לו להוציאה כל זמן שלא נבדק ונמצא פסול.

אמר רב יוסף: כל שסיחתו בבבל, שמדבר בשפת אנשי בבל, אף משיאין לו אשה לכתחלה בלא בדיקה, משום שמוחזק לנו שהוא ממשפחות בבל, שהן בחזקת כשרות.

והאידינא, עתה דאיכא רמאים, שמלמדים את בני ארץ ישראל שפת בבל כדי שיוחזקו כמיוחסים, חיישינן אף במי שסיחתו בבבל, שמא הוא ממשפחות ארץ ישראל הטעונות בדיקה.

זעירי הוה קא מישתמיט [מתחמק] מיניה דרבי יוחנן, משום דהוה אמר ליה רבי יוחנן: נסיב ברתו [נשא את בתי לאשה]!

וזעירי לא היה חפץ לשאתה. משום שהוא היה ממשפחות בבל, ורבי יוחנן היה ממשפחות ארץ ישראל, המיוחסות פחות.

יומא חד, הוו קאזלי רבי יוחנן וזעירי באורחא, בדרך. מטו לעורקמא דמיא [הגיעו לתעלת מים]. ארכביה לרבי יוחנן אכתפיה, וקא מעבר ליה [הרכיבו זעירי על כתפיו, והעבירו].

אמר ליה רבי יוחנן: הרי נוהג אתה כתלמיד. ואם אורייתן [תורתך] כשרה בעיניך ללומדה ממני, כיצד יתכן שבנתין [בנותי] לא כשרן בעיניך לשאת אותן?!

מאי דעתיך, משום מה אתה מחזיק את משפחות בבל כמיוחסות יותר?

49. אף על גב שרב יהודה היה בבבל, שהיא מיוחסת, מכל מקום חשש, שמזמן עזרא, לאחר

שאוכלין ושותין זה עם זה, ומדביקין מטותיהם זו בזו, ומחליפים נשותיהם זה לזה, ומסריחים ערסותם בשכבת זרע שאינה שלהם, (51) ונמצאו בניהם ממזרים.

וזהו שאמר לו עולא לרב יהודה: מנין לנו שאין אנו מזרעם של אותם אנשים, ופסולים אנו מדין ממזר?

אמר ליה רב יהודה: אם כן, היכי נעביד?! איך אוכל לברור אשה מיוחסת לבני?

אמר ליה עולא: זיל בתר שתיקתא. בחר לך משפחה שתקנית, ושתיקתה מוכיחה על יחוסה.

כי אנשים צעקנים ובני מריבה, חשודים בפסול. כי מתוך שהציבור פרשו מהם משום פסולם, התרגלו לנטור איבה, ולהחזיק במריבה עם הציבור. (52)

כי האי דבדקי בני מערבא [כמו שבדקו בני ארץ ישראל], דכי מינצו בי תרי בהדי הדדי [כששנים רבו ביניהם], חזו הי מינייהו דקדים ושתיק [ראו מי מהם הקדים לשתוק ולחדול מן הריב], ואמרי: האי, מיוחס טפי!

אמר רב: שתיקותיה דבבל, היינו יחוסו! ואין צריך לבדוק ביחוס, אלא די לבדוק על אדם אם הוא שתקן, ובכך נעשה מיוחס.

ישראל בזמן החורבן. כדכתיב [איכה ה יא]: "נשים בציון ענו, בתולות בערי יהודה".

וכי תימא, מכל מקום כשרים אנו, משום שאמותינו הן מישראל, ועובר כוכבים ועבד הבא על בת ישראל ונתעברה ממנו, הולד כשר! (50) —

מכל מקום, עדיין יש לחשוש עלינו שמא פסולים אנו, כי דלמא, שמא אנו מזרע הנך דכתיב בהו [עמוס ו ד]: "השוכבים על מטות שן, וסרוחים על ערסותם" —

ואמר רבי יוסי בר הנינא בביאור הכתוב הזה: אלו הם אותם בני אדם המשתינים מים בפני מטותיהם כשהם ערומים [שהוא דבר מגונה ומסריח להשתין על הארץ, סמוך למטה, ולחזור ולהמשיך לישון כך, וזהו לשון "סרוחים" שנקט הכתוב].

ומגדף [מחה] בה רבי אבהו בפירוש זה, ואמר: אי הכי, אם כך היא כוונת הכתוב, יקשה, מאי היינו דכתיב בהמשך הכתוב בעונשם של אלו, "לכן עתה יגלו בראש גולים"?!

וכי משום שמשתינים מים בפני מטותיהם ערומים [שהוא רק דבר מגונה] ייענשו בעונש חמור כזה, שיגלו בראש גולים?!

אלא, אמר רבי אבהו: אלו הם בני אדם

51. מתוך שהם מחליפים נשותיהם לזנות, אינם רוצים שיתעברו נשותיהם, ועל ידי זה השכבת זרע מסריחה, ששכבת זרע מסרחת אין ראוי להיות ולד נוצר ממנו. מהרש"א.

52. כך פירש רש"י. וכתב המהרש"א שהוא

שעברו כבר שש מאות שנה, נתערכו בהם פסולים ממקומות הסמוכים לבבל. מהרש"א.

50. ואפילו אם בא על אשת איש, גם כן הולד כשר למסקנת הגמרא ביבמות [מה ב]. וגם לפי ההוה אמינא שם שמאשת איש הולד ממזר, מכל מקום רוב בעילות אחר הבעל. מהרש"א.

”מישוין” — מקום מיתה הוא, שכל תושביו הם ממזרים גמורים.

מדי — חולה היא, אינה בריאה ואינה מתה, אלא רוב תושביה כשרים, ומיעוטם פסולים, כחולים הללו, שרובם מבריאים ומיעוטם מתים.

עילם — גופסת! כמו גוססים, שרובם למיתה ומיעוטם לחיים,⁽⁵³⁾ כך רוב תושביה פסולים, ומיעוטם כשרים.

ועל כן מכנה את מדי ”חולה” ואת עילם ”גוססת”, שהרי מנה בין חולין לגופסין? —

רוב חולין, לחיים, וכן היא מדי, שרובה כשרה.

ורוב גופסים, למיתה, וכן היא עילם, שרובה פסולה.

שנינו במשנה: ארץ ישראל עיסה לבבל.

ודנה הגמרא: עד היכן היא בבל, לענין יוחסין?

הסוגיה לפנינו מתבארת לפי שיטת התוספות.

שני נהרות גדולים עוברים בבבל, הפרת

ומקשינן: איני, והלא אין הדבר כן; דהא איקלע רב לבי בר שפי חלא [נודמן לבית אדם שהיה מוזג חומץ], וברק בהו בכשרות משפחתם.

מאי לאו, בדיק רב את כשרותם ביחסותא של משפחתם, ולא הסתמך על שתיקתם?

ורחינן: לא כן היה, אלא בדיק בשתיקותא.

והכי קאמר להו: בדוקו, אי שתקי או לא שתקי. ועל פי זה קבע את יחוסם.

אמר רב יהודה אמר רב: אם ראית שני בני אדם שמתגרים זה בזה, שמין פסול יש באחד מהן!

ועל כן רבים הם ביניהם, משום שאין מניחין אותו מן השמים לידבק אחד בחבירו, ומשום כן הטילו מן השמים מריבה ביניהם.

אמר רבי יהושע בן לוי: אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו, שמין פסול יש באחת מהן. ועל כן יש מריבה ביניהן, משום שאין מניחין אותה מן השמים לידבק בחבירתה.

אמר רב פפא סבא משמיה דרב:

בבל — בריאה היא, מיוחסת ונקיה מפסולים.

הטעם שכל הפוסל במומו פוסל, כדי שלא יאמר לו חבירו אותו פסול. ולכן, מי שאינו מקדים לפסול את חבירו אלא שותק, הוא מיוחס יותר מחבירו שאמר לו איזה פסול, שהרי אם היה אמת, היה הוא מקדים לומר זאת לחבירו. מהרש"א.

53. יש לפרש על פי הנאמר ביבמות [עח ב],

דוחק, שהרי יש לומר להיפך, מתוך שהם פסולים, יראים הם להחזיק במריבה כדי שבעל ירבו לא יגלה את פסולו.

וכתב המהרש"א לפרש בענין אחר, שדרך בעלי מריבות שכל אחד מזלזל בחבירו ואומר לו איזה פסול שיש בו. ולפעמים האחד, מתוך שהוא חושש שמא חבירו יגלה את פסולו, הוא מתחכם, ומקדים לומר לחבירו אותו פסול. וזה

ושם היא הפינה הצפונית מזרחית של בבל לענין יוחסין.

ושמואל אמר: עד מושכני נמשכת בבל לצד צפון, ולא מושכני בכלל. ש"מושכני" עצמה כבר אינה נחשבת כבבל לענין יוחסין.

ומקשינן: **והאמר רבי חייה בר אבא, אמר שמואל: מושכני, הרי היא נחשבת כמו חשיבותה של "גולה" ליוחסין.** ו"גולה" היינו פומבדיתא. ומוכח שאף היא בתוך גבולות בבל.

ומסקינן: **אלא הכי אמר שמואל: עד מושכני, ואף מושכני בכלל** היא.

ועתה מבאר הגמרא מהו צידה הדרום מזרחי של בבל לענין יוחסין:

לתחתית, למטה בדיגלת, בחידקל, עד היבא?! עד היכן נמשכת בבל בצדו התחתון של החידקל, שהוא בצד הדרומי?

אמר רב שמואל: עד אפמיא תתאי [אפמיא התחתית], ולא עד בכלל.

כי תרתי אפמיא הויין, **חדא עליתא וחדא תתייתא** [אחת עליונה יותר, ואחת תחתונה יותר]. **חדא** [העליונה] **כשרה ליוחסין**, לפי שעדיין היא מבבל. **וחדא** [תחתונה] **פפולה**, שכבר מחוץ לגבולות בבל היא.

ובין חדא אפמיא לחדא [לחבירתה], ישנו מרחק **פרסה**.

וקא קפדי אהרדי, ואפילו נורא לא מושלי אהרדי [מקפידים הם בני הכשירה על בני

והחידקל. והולכים הם מצפון לדרום. הפרת נמצא בצד המערבי של בבל, ואילו החידקל נמצא בצידה המזרחי. שני הנהרות מתקרבים האחד לשני למטה, בצדה הדרומי של בבל, ולבסוף הם מתאחדים לנהר אחד.

כל השטח שבין הפרת והחידקל, ודאי ארץ בבל הוא, לענין יוחסין.

והנידון בגמרא הוא, עד היכן מתפשט רוחבה של בבל [לענין יוחסין] מעבר לשפת החידקל ולחוץ, לצד מזרח.

רב אמר: עד נהר עזק, הנמצא בצדו המזרחי של החידקל נמשך רוחבה של בבל.

ושמואל אמר: עד נהר יואני.

הגבולות הללו הם גבולות בבל ממזרח וממערב [והיינו, כל השטח שבין הפרת לחידקל, וגם השטח שמעבר לחידקל מזרחה עד נהר עזק לרב, או עד נהר יואני, לשמואל].

ועתה דנה הגמרא היכן הם גבולות בבל בצפון ובדרום לענין יוחסין.

ותחילה דנה הגמרא היכן הוא הגבול הצפוני של בבל:

לעיל, למעלה, בדיגלת [חידקל], עד היבא?! עד היכן מתפשטת בבל למעלה, בצידו העליון של החידקל?

רב אמר: עד בנדא ואוונא, שהם מקומות סמוכים זה לזה, והחידקל מפסיק בינותם.

ומשנין: **אלא**, לייט אביי אפילו על מי שסומך אדרב, וכל שכן דלייט אדשמואל.

ואיבעית אימא: לעולם רק אדרב לייט, ואדשמואל לא לייט. משום שבצד הצפוני מערבי הפחית שמואל את אורכה של בבל. כי גישרא דבי פרת, מקום הגשר שעל נהר פרת, שהוא הגבול הצפוני מערבי לדעת שמואל, לתתאיה [למטה, מצפון לגבולו של רב, בתוך המדינה] הוה קאי, היה עומד בימי שמואל, ועתה בנו אותו יותר צפונה, ושמואל התייחס לגשר שהיה בזמנו. (54)

והאידינא הוא דליוה פרפאי. רק בזמנינו עב-א העתיקו הפרסים גשר זה, והזיווהו מצפון ל"אקרא דתולבקני".

ובצדו התחתון של נהר פרת לא דנה הגמרא, כי הפרת הולך באלכסון, ומתחבר בתחתיתו לחידקל. אלא שדנה הגמרא עד היכן מגיעים גבולות בבל בצדה המערבי, מעבר לפרת [מלבד הנקודה הצפונית מערבית, שהתבררה לעיל].

אמר ליה אביי לרב יוסף: להאי גיכא דפרת, עד היכא? ! עד היכן נמשך רוחבה של בבל, ממערב לפרת?

אמר ליה רב יוסף: מאי דעתיך [למה באת לשאול על צד זה], אם אתה שואל משום בירם היושבת ממערב לפרת, האם מכלל יחוס בבל היא —

אכן בני בירם כשרים הם, שהרי מייחסים דפומבדיתא, מבירם נסבי. משפחות פומבדיתא שהיו מיוחסות [שהרי היא יושבת בין הפרת לחידקל, וודאי מבבל היא], נשאו

הפסולה שלא להתקרב אליהם, ואפילו אש אינם משאילים זה לזה, כדי שלא יתרגלו אצלם, ויבואו להתחתן זה בזה.

וסימניך, סימן זה יהיה בידך לדעת איזו היא הכשרה ואיזו הפסולה: **דפסולתא, הא דמישתעיא מישנית**. הפסולה היא זו המדברת בלשון "מישון", לפי שהיא יותר קרובה אליה. וכבר שנינו לעיל: מישון מתה [פסולה].

ועתה דנה הגמרא היכן היא הפינה הצפונית מערבית של בבל:

לעיל למעלה בפרת — עד היכא? עד היכן נמשך למעלה, בצידו העליון של נהר פרת, הגבול הצפוני של בבל?

רב אמר: עד אקרא דתולבקני.

ושמואל אמר: עד גישרא דבי פרת, הגשר שעל גבי נהר פרת. והיינו, שהיה שמואל מוסיף יותר, לצד צפון.

ורבי יוחנן אמר: עד מעברת דגיזמא.

לייט [קילל] אביי, ואיתימא, רב יוסף הוא שקילל את כל מי שיסמוך לענין יחוס בבל אדרב [על דברי רב], לפי שסברו שאין גבול בבל משוך כל כך, ואין כל התחום האמור בכלל יחוסה של בבל.

ותמהינן: וכי רק על מי שסומך אדרב לייט אביי; ואילו על מי שסומך אדשמואל לא לייט? ! והלא שמואל מרחיב יותר את תחומה של בבל לצפונה.